

Nejvyšší soud

Rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 1178/2023

Datum rozhodnutí: 8. listopadu 2023

Závěr: *Je-li v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu předmětem řízení peněžité plnění převyšující 50 000 Kč, které se skládá z nároků, jež, ač mají původ v těžce události, jsou obecně vzato pokládány za nároky se „samostatným skutkovým základem“, z nichž každý samostatně nepřevyšuje 50 000 Kč, omezení přípustnosti dovolání prostřednictvím hodnotového censu vyjádřeného v § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. se neuplatní, jestliže se dovolání týká právních otázek, jejichž řešení je těmto nárokům společné.*

Obsah: Spor před obecnými soudy byl veden o částku 103 958 Kč s příslušenstvím v podobě zákonného úroku z prodlení. Částka měla odpovídat náhradě škody na zdraví, kterou žalobce utrpěl a za kterou měl žalovaný odpovídat. Částka byla složena z bolestného ve výši cca 57 000 Kč a ztráty na výděleku ve výši cca 47 000 Kč. Soud prvního stupně žalobě svým v pořadí druhým rozsudkem vyhověl. Odvolací soud rozsudek potvrdil v meritu věci, změnil výrok o nákladech řízení. Žalovaný napadl rozsudek dovoláním namítaje nesprávné právní posouzení věci rozporné s dosavadní judikaturou Nejvyššího soudu. Při posuzování přípustnosti dovolání dospěl příslušný senát Nejvyššího soudu k závěru, že judikatura téhož soudu je rozporná při výkladu ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Podle tohoto ustanovení není dovolání přípustné „proti rozsudkům a usnesením, vydaným v řízeních, jejichž předmětem bylo v době vydání rozhodnutí obsahujícího napadený výrok peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč, včetně řízení o výkon rozhodnutí a exekučního řízení, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovníprávní vztahy; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží“. Spornou se stala otázka přípustnosti dovolání proti výroku odvolacího soudu v meritu věci (potvrzující výrok v návaznosti na rozsudek soudu prvního stupně). Původní úprava účinná do září roku 2017 vycházela z toho, že pro vymezení

hranice přípustnosti dovolání nebylo podstatné, jaká částka byla původně uplatněna žalobou (jiným návrhem na zahájení řízení) nebo jaký (jiný než peněžité) nárok byl žalobou původně uplatněn, ani to, jaká částka zůstávala (byla) předmětem řízení v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, nýbrž to, v jakém rozsahu bylo příslušné „peněžité plnění“ dovoláním zpochybněno (jaká část se dovoláním dotčeným výrokem o věci samé nabízela dovolacímu soudu k dovolacímu přezkumu). Novela občanského soudního řádu účinná od října 2017 omezila dovolání na případy, kdy „předmětem řízení“ bylo peněžité neplnění nepřesahující částku 50 000 Kč v době vydání napadeného rozhodnutí. Současně však, pokud byl dovoláním zpochybněn předchozí rozsudek v rozsahu menším, než byla hodnota 50 000 Kč, bylo dovolání považováno za nepřipustné. Již podle právní úpravy účinné do září 2017 byla přípustnost dovolání posuzována tak, že pokud bylo podáno dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu s více samostatnými (peněžitými) nároky s odlišným skutkovým základem, bylo třeba ji zkoumat ve vztahu k jednotlivým (peněžitým) nárokům samostatně, bez ohledu na to, zda tyto nároky byly uplatněny v jednom řízení a zda o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem. Jde však o omezení, jež nemá oporu v jazykovém výkladu ustanovení zakotvujících hodnotový census. Hodnotový census se v těchto ustanoveních vždy váže k významově jinému (širšímu) slovnímu spojení „peněžité plnění“. Za použití výkladu *e ratione legis* však lze toto (další) omezení odvodit ze zásad, jimiž se soud řídí (má řídit) v občanském soudním řízení sporném (pro které je uvedena úprava primárně určena). Prostřednictvím zásady hospodárnosti řízení (zásady procesní ekonomie), coby jedné ze základních zásad občanského soudního řízení sporného, se totiž předjímá, že v žalobě sice může být kumulováno (jedním řízením uplatňováno) více „nároků“ (jde o objektivní kumulaci), že však půjde o věci, které spolu skutkově souvisí nebo se týkají týchž účastníků. Právem (nárokem) se samostatným skutkovým základem se přitom rozumí nárok, který je odvozen z určitých konkrétních skutkových tvrzení (určitého skutku), jež jsou jiná ve srovnání

s těmi, od nichž žalobce odvodil jiný nárok, který uplatnil jednou žalobou, popřípadě jinou žalobou, jestliže i o ní soud rozhodl ve společném řízení. Je-li žalobou uplatněno několik nároků na zaplacení peněžité částky se samostatným skutkovým základem, pak podle ustálené soudní praxe soud ve vyhovujícím výroku rozsudku vždy žalovanému uloží povinnost k jedinému peněžitému plnění, které je součtem jednotlivých dílčích plnění (třebaže se samostatným skutkovým základem). Tento přístup k formulaci rozsudečného výroku se odráží i v praxi při formulování toho, čeho se žalobce domáhá. Je obvyklé a správné, že žalobce v žalobě uvádí celkovou výši požadovaného peněžitého plnění, bez zřetele k tomu, zda jde o jednotlivé nároky se samostatným skutkovým základem, nebo o jednotlivá dílčí plnění vycházející z téhož skutku. Ve sporném řízení, jehož předmětem je v době vydání rozhodnutí, proti kterému bylo podáno dovolání, peněžité plnění zahrnující více „nároků“, se rozchází (není jednotná) rozhodovací praxe tříčlenných senátů Nejvyššího soudu v otázce, kdy jde o nároky se „samostatným skutkovým základem“. Například Nejvyšší soud dospěl k závěru, že náhrada za ztrátu na výdělků a náhrada za ztížení společenského uplatnění (obojí coby nároky, jež měly původ v úrazu poškozeného) jsou samostatnými nároky odvíjejícími se od odlišného skutkového základu, takže v rozsahu, v němž se dovolání týkalo náhrady za ztrátu na výdělků nepřevyšující částku 50 000 Kč, je odmítl. V jiné věci však uzavřel, že otázka, pro jejíž řešení je dovolání přípustné, se (zároveň) dotýká existence právního titulu, na jehož základě měly vzniknout jednotlivé dílčí nároky žalobce na náhradu škody. Odtud dovodil, že předmětem dovolání je samotná existence daného právního titulu (nikoli jeho jednotlivé nároky), takže ve vztahu k nároku žalobce na náhradu škody spočívající v nákladech na skladování vozidla a jeho uložení do soudní úschovy a nákladech na právní zastoupení v řízení o soluční úschově (z nichž každý samostatně nepřevyšuje částku 50 000 Kč) se neuplatní peněžní limit pro přípustnost dovolání. Z povahy věci nelze nalézt jinou než obecnou shodu co do posuzování samostatnosti nároků v právu smluvním; lze nalézt řadu příkladů, kdy peněžité nároky, jež mají smluvní základ (závazky *ex contractu*) a jež by (obecně vzato) bylo lze označit za samostatné, budou mít společný skutkový základ prostě proto, že se tak smluvní strany dohodnou. Vyšší míru konkretizace sjednocujících závěrů lze promítnout do posouzení samostatnosti nároků,

jež mají původ v právní skutečnosti mimosmluvní (závazky *ex delicto*). Posouzení, zda jde o právo (nárok) se samostatným skutkovým základem, respektive posouzení, zda jde o práva (nároky) se společným skutkovým základem, vychází z teorie identity skutku, jež se prosazuje v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu pro účely zkoumání překážky věci zahájené (litispendence) ve smyslu § 83 o. s. ř., případně pro účely zkoumání překážky věci rozsouzené (*res iudicata*) ve smyslu § 159a o. s. ř., závěrem, podle kterého o stejnou věc jde tehdy, jde-li v pozdějším řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž již bylo zahájeno nebo pravomocně skončeno jiné řízení, a týká-li se stejného předmětu řízení a týchž osob, s tím, že tentýž předmět řízení je dán tehdy, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním petitum vyplývá ze stejných skutkových tvrzení, jimiž byl uplatněn, tedy ze stejného skutku. Je-li pro účely posouzení omezení přípustnosti dovolání podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. určující (až) předmět řízení (o peněžitém plnění) v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu a může-li takto stanovenou hodnotu sporu dále omezit (prostřednictvím dovolání) sám dovolatel [tím, jak ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. vymezí rozsah dovolání (v dovolání uvede, v jakém rozsahu jím napadá rozhodnutí odvolacího soudu), pak odtud plyne, že také závěr, že peněžité plnění, které ve svém souhrnu převyšuje 50 000 Kč, se skládá z několika samostatných nároků odvíjejících se od odlišného skutkového základu, z nichž některé (nebo všechny) samostatně nepřevyšují 50 000 Kč, může dovolací soud přijmout jen ve vazbě na předmět řízení v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu a v návaznosti na obsah dovolání samotného. Proto musí být zkoumaná otázka posuzována tak, že je-li v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu předmětem řízení peněžité plnění převyšující 50 000 Kč, které se skládá z nároků, jež, ač mají původ v téže události, jsou obecně vzato pokládány za nároky se „samostatným skutkovým základem“, z nichž každý samostatně nepřevyšuje 50 000 Kč, omezení přípustnosti dovolání prostřednictvím hodnotového censu vyjádřeného v § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. se neuplatní, jestliže se dovolání týká právních otázek, jejichž řešení je těmto nárokům společné (vychází ze skutkového základu těmto nárokům společného). Oproti tomu, je-li v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu předmětem řízení peněžité plnění převyšující 50 000 Kč,

keré se skládá z nároků, jež, ač mají původ v téže události, jsou obecně vzato pokládány za nároky se „samostatným skutkovým základem“, z nichž každý samostatně nepřevyšuje 50 000 Kč, omezení přípustnosti dovolání prostřednictvím hodnotového censu vyjádřeného v § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. se prosadí, jestliže se dovolání týká právních otázek, jejichž řešení není těmto nárokům společné (nevychází ze skutkového základu těmto nárokům společného). V pochybnostech o tom, zda dovoláním otevřená právní otázka vychází ze společného skutkového základu uplatněných nároků, nemůže dovolací soud dovolání odmítnout podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Předmětem řízení je (totiž) peněžitá plnění, které v souhrnu převyšuje 50 000 Kč a výjimku z pravidla jdoucí nad rámec dle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zkoumáním samostatného skutkového základu jednotlivých nároků je nutno vykládat restriktivně (v hraničních případech ve prospěch přípustnosti dovolání co do hodnotového censu).

Související judikatura: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. listopadu 2022, sen. zn. 29 NSČR 199/2022, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2013, sp. zn. 29 Cdo 1420/2013, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2001, sp. zn. 29 Odo 232/2001, nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2891/20.

Relevantní ustanovení: Ust. § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 2590/2022

Datum rozhodnutí: 18. prosince 2023

Závěr: *Proti osobě jiné než je ta, která soukromou listinu podepsala, se domněnka správnosti (pravdivosti) obsahu soukromé listiny neuplatní.*

Obsah: Spor byl veden o vydání bezdůvodného obohacení v částce 1 milion korun s příslušenstvím. Žalobkyně tvrdila, že převodem ve prospěch účtu žalovaného poskytla tuto částku jako zálohu na koupi spoluvlastnických podílů na určitých pozemcích. Protože k uzavření kupní smlouvy nakonec nedošlo, žádá o vrácení zálohy. Žalovaný v rámci své procesní obrany tvrzený účel platby popřel; v jeho verzi šlo o půjčku k zajištění hotovosti pro další jednání a platby související se zamýšlenou výstavbou fotovoltaické elektrárny. Současně tvrdil, že částku vrátil v hotovosti. Soud prvního stupně žalobu zamítl. Uvedl, že žalobkyně neprokázala své tvrzení, podle něhož šlo o úhradu zálohy na koupi dalších pozemků na základě

kupní smlouvy, k jejímuž uzavření nedošlo, naopak žalovaný prokázal, že poukázaná částka nebyla zálohou na kupní cenu pozemků, nýbrž půjčkou k zajištění nezbytné hotovosti pro další jednání a platby v souvislosti se zamýšlenou výstavbou fotovoltaické elektrárny, a prokázal též, že tuto částku vrátil jednateli žalobkyně v hotovosti dne 11. 3. 2010. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Bylo-li vrácení částky mj. prokazováno listinou označenou žalovaným jako „prohlášení“, které podepsala třetí osoba dosvědčující průběh určitého děje, pak sice nešlo o kvitanci, ale o soukromou listinu, pro jejíž posouzení byla významná její pravost a pravdivost. Pravidla obsažená v současném občanském zákoníku platila i podle občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. Platilo pak, že je-li soukromá listina pravá, dokazuje, že vystavitel projevil vůli o obsahu v listině zachyceném, případně učinil prohlášení v listině obsažené. Odvolací soud konstatoval, že žalobkyně zpochybňovala pravost i správnost obsahu prohlášení ze dne 11. 3. 2010, a uzavřel, že když byla pravost podpisu prokázána znaleckým posudkem a žalobkyně ji nakonec učinila nespornou, byla tímto fakticky učiněna nespornou i pravost této listiny, a v takovém případě bylo na žalobkyni, aby vyvrátila skutečnosti tvrzené v této listině, tedy skutečnost, že částka 1 000 000 Kč, která byla připsána z účtu žalobkyně na účet žalovaného dne 30. 3. 2009, byla vrácena v hotovosti jednateli žalobkyně. To se žalobkyni prokázat nezdařilo. Žalobkyně napadla rozsudek dovoláním s argumentem, že odvolací soud se při posuzování pravosti a pravdivosti soukromé listiny odchýlil od rozhodnutí dovolacího soudu, která sám citoval. V rámci řízení sice uznala pravost podpisu na prohlášení, nadále však namítala nepravost listiny (listina byla podepsána bílým a text do ní doplněn až později). I po uznání pravosti podpisu to tedy byl stále žalovaný, kdo nesl důkazní břemeno o „pravosti obsahu listiny“. Mj. proto, že listinu podepsala třetí osoba, nikoliv jeden z účastníků závazkového vztahu. Listina tak byla pouze jedním z důkazních prostředků, který nemohl mít vliv na pravidla dělení důkazního břemene. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným a důvodným v otázce rozložení (dělení) důkazního břemene a dokazování obecně. Jestliže odvolací soud citoval § 565 občanského zákoníku, které se týká důkazní relevance soukromých listin, a judikatorní závěry, podle nichž pravidla vyplývající z tohoto ustanovení platila i za účinnosti předchozí právní úpravy, a navázal úvahou, že pravost předmetné listiny byla učiněna nespornou, takže

bylo na žalobkyni, aby vyvrátila skutečnosti tvrzené v této listině, pak tu není prostor k pochybnostem, že vycházel z názoru, že žalobkyně nesla břemeno tvrzení a důkazní břemeno k popření správnosti obsahu této listiny, a rozhodl na základě závěru, že žalovaná toto důkazní břemeno neunesla. Podle § 565 občanského zákoníku platí, že je na každém, kdo se dovolává soukromé listiny, aby dokázal její pravost a správnost. Je-li soukromá listina použita proti osobě, která listinu zjevně podepsala, nebo proti jejímu dědici nebo proti tomu, kdo nabytí jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce, má se za to, že pravost a správnost listiny byla uznána. Že ustanovení § 565 občanského zákoníku stanoví vyvratitelnou domněnku správnosti soukromé listiny jen pro případ, že listina je použita proti osobě, která ji (zjevně) podepsala, vyplývá ze zcela jasné, jakoukoliv pochybnost nevzbuzující dikce zákona. Opačný závěr by ostatně zjevně popíral hodnotovou úvahu, která se za ustanovením § 565 občanského zákoníku skrývá, neboť zhoršení procesní pozice účastníka (změna pravidel dělení důkazního břemene v jeho neprospěch) by ohledně sporné skutečnosti nastávala zcela nezávisle na jeho vůli a již jen proto, že třetí osoba o jeho jednání učinila prohlášení. Takto výslovně vyjádřený koncept chrání především třetí osoby (nabyvatele) a posiluje význam odpovědnosti za vlastní právní jednání. Proti závěru, který vyplývá z vyvratitelné domněnky, nepostačí pouhé jeho zpochybnění, nýbrž je třeba prokázání opaku. Důkazní břemeno ohledně opaku, tj. že použitá soukromá listina není pravá nebo že její obsah není pravdivý, bude tížit osobu, která listinu podepsala, resp. jejího dědice, resp. právního nástupce právnické osoby, který nabytí jmění při její přeměně. Odvolací soud, byť deklaroval záměr vycházet z pravidel odpovídajících recentní právní úpravě, tato pravidla ve skutečnosti nerespektoval, neboť dovodil vyvratitelnou domněnku správnosti předmětné soukromé listiny, ačkoliv ta nebyla použita proti osobě, která listinu podepsala, nýbrž proti osobě třetí (proti žalobkyni). Proti osobě jiné, než je ta, která soukromou listinu podepsala, se domněnka správnosti (pravdivosti obsahu) neuplatní. Závěry odvolacího soudu proto správné nebyl a jeho rozsudek byl zrušen.

Související judikatura: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. 22 Cdo 3646/2018, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2670/98, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 32 Cdo 1591/2011, rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2023, sp. zn. Cdo 1304/2023.

Relevantní ustanovení: Ust. § 565 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2749/2022

Datum rozhodnutí: 28. prosince 2023

Závěr: *V řízení o vypořádání společného jmění manželů má soud společné dluhy přikázat zásadně oběma manželům rovným dílem, nejsou-li tu výjimečné okolnosti odůvodňující přikázání dluhu jen jednomu z nich nebo každému z manželů v jiném než rovnodílném poměru. Je-li v řízení o vypořádání společného jmění manželů přikázán společný dluh jen jednomu z manželů, nelze zásadně druhému z nich uložit povinnost uhradit peněžitou částku v rozsahu poměrné části přikázaného dluhu.*

Obsah: Spor byl veden o vypořádání společného jmění manželů. Mj. bylo vypořádáno vlastnictví dvou bytových jednotek a k jedné z nich vztážený závazek z hypotečního úvěru. V případě první bytové jednotky soud prvního stupně zohlednil, že žalovanému (resp. jeho rodině) svědčí takřka výlučná zásluha na nabytí předmětné bytové jednotky, neboť žalovanému náležel členský podíl v bytovém družstvu již od roku 1965, později sice došlo ke směně podílů s bratrem žalovaného, ale následně zpětně k bezplatnému převodu daného podílu zpět na žalovaného, nicméně již po uzavření manželství se žalobkyní. Tuto skutečnost soud prvního stupně zohlednil v rámci stanovení disparity podílů. Reflektoval rozhodovací praxi dovolacího soudu týkající se zohlednění zásluh na nabytí předmětné bytové jednotky, z níž se podává, že pokud byl členský podíl v bytovém družstvu nabyt způsobem, který by u jiné věci znamenal výlukou ze SJM, jako v této věci, nicméně následně manželům vzniklo ex lege společné členství v družstvu, je třeba přihlídnout k zásluhám na nabytí tohoto podílu, a to stanovením vypořádacího podílu zvýšeného až o hodnotu tohoto podílu, což by připouštělo disparitu podílů vzhledem k dané bytové jednotce až 100 : 0 ve prospěch žalovaného. Současně ale zohlednil i to, jak se každý z manželů zasloužil o udržení této majetkové hodnoty, přičemž dospěl k závěru, že zde jsou zásluhy obou účastníků vyrovnané. Soud prvního stupně v této souvislosti zohlednil, že účastníci byli manželé cca 20 let, vychovali dvě děti, přičemž většinu této doby bydleli právě v předmětné bytové jednotce, kterou společně zrekonstruovali částečně za použití

výlučných finančních prostředků žalobkyně a následně pak ze společných prostředků, rovněž anuita byla hrazena ze společných prostředků; současně nebylo prokázáno, že by žalobkyně zanedbávala péči o domácnost. Při zohlednění mimořádné zásluhy žalovaného na nabytí dané bytové jednotky a současně s přihlédnutím k rovnocenným zásluhám na udržení této majetkové hodnoty dospěl soud prvního stupně k závěru, že jako spravedlivá se ve vztahu k dané bytové jednotce v tomto případě jeví disparita podílů 70 : 30 ve prospěch žalovaného, přičemž bytová jednotka byla přikázána do výlučného vlastnictví žalovaného. V případě druhé bytové jednotky, na níž vázla zástavní právo vztažené k hypotečnímu úvěru, ta byla přikázána do výlučného vlastnictví žalobkyně, avšak dluh z hypotečního úvěru byl přikázán žalovanému, a to s ohledem na potřebu stanovení co nejnižšího vypořádacího podílu SJM v penězích. Při stanovení výše dluhu zohlednil i budoucí příslušenství (smluvní úrok z úvěru). Odvolací soud změnil rozsudek jen tak, že dluh z hypotečního úvěru přikázal do výlučného vlastnictví žalobkyně a současně změnil výši vypořádacího podílu, který měl žalovaný žalobkyni zaplatit. Odvolací soud považoval za zásadní skutečnost, že se předmětný dluh váže k bytové jednotce, která byla v souladu s návrhy účastníků přikázána do výlučného vlastnictví žalobkyně. Byť je obecně správný přístup, který zvolil soud prvního stupně, že jednotlivé položky ze zaniklého společného jmění mají být přikazovány do výlučného vlastnictví bývalých manželů tak, aby výsledný vypořádací podíl v penězích byl co nejnižší, nebylo možné odhlédnout od skutečnosti, že dluh z hypotečního úvěru je navázán na konkrétní nemovitost a v případě, že by v budoucnu nebyl řádně splácen, byla by ohrožena sama existence vlastnického práva k této nemovitosti. Ohledně výše úvěru uvedl, že při vypořádání dosud neuhrazených dluhů je třeba vycházet z jejich výše v době vypořádání, přičemž je třeba zohlednit i budoucí úroky, přičemž výši těchto úroků je možné stanovit pouze podle kritérií známých v době rozhodování soudu bez ohledu na eventuální budoucí změny úrokové sazby. V dovolání namítal žalovaný nesprávné určení disparity podílů a nesprávné určení výše úvěru s ohledem na vyčíslení budoucích úroků. V první otázce shledal Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu souladný s jeho dosavadní judikaturou. V druhé otázce však naopak konstatoval rozpor závěrů odvolacího soudu s judikaturou Nejvyššího soudu. Z té totiž plyne, že v řízení

o vypořádání společného jmění manželů má soud společné dluhy přikázat zásadně oběma manželům rovným dílem, nejsou-li tu výjimečné okolnosti odůvodňující přikázání dluhu jen jednomu z nich nebo každému z manželů v jiném než rovnodílném poměru. Je-li v řízení o vypořádání společného jmění manželů přikázán společný dluh jen jednomu z manželů, nelze zásadně druhému z nich uložit povinnost uhradit peněžitou částku v rozsahu poměrné části přikázaného dluhu. Vypořádání, na základě kterého je dluh soudem přikázán jen jednomu z manželů, neznamená pro druhého manžela úplné zbavení se dosud existujícího dluhu. Ani při takovém způsobu vypořádání nezaniká bez dalšího manželovi, kterému dluh nebyl přikázán, povinnost hradit dluh věřiteli. Povinnost uhradit celý dluh jedním z manželů je založena pouze ve vztahu mezi manželi navzájem. Věřitel v tomto směru není povinen respektovat obsah soudního rozhodnutí o vypořádání dluhu (§ 737 odst. 2 o. z.) a nadále je oprávněn požadovat jeho splnění po kterémkoliv z manželů. S ohledem na tyto důsledky mají soudy zásadně vypořádávat společné dluhy jejich přikázáním oběma manželům rovným dílem. Jen tímto způsobem vypořádání lze minimalizovat negativní následky situace, kdy úhradu dluhu provede z různých příčin nakonec zcela nebo z větší části jen jeden z bývalých manželů. Navíc v okamžiku rozhodování soudu o vypořádání společného dluhu nejsou často ani známy veškeré údaje o jeho konečné výši; především vzhledem k jeho příslušenství (např. úroky, úroky z prodlení atd.), jehož obsah i výše se může v průběhu času měnit. Přesto nelze zcela vyloučit, že ve výjimečných případech, ve kterých pro to budou dány okolnosti konkrétní projednávané věci, bude společný dluh náležející do SJM přikázán jen jednomu z manželů. Podmínkou takového postupu bude zpravidla souhlas manžela, jemuž má být celý dluh přikázán, a řádné zdůvodnění mimořádných okolností případu, které přikázání celého dluhu jen jednomu z manželů odůvodňují. Současně pak platí, že je-li dluh tvořící SJM přikazován pouze jednomu z manželů, není zásadně namístě, aby byla při určení vypořádacího podílu stanovena povinnost druhého z manželů zaplatit manželovi, kterému byl dluh přikázán, polovinu výše jistiny dluhu, případně i splatného, avšak dosud neuhrazeného příslušenství ke dni rozhodnutí soudu. Jinými slovy při přikázání společného dluhu jednomu z manželů zásadně nevzniká tzv. kompenzační pohledávka manžela, kterému byl dluh přikázán, vůči druhému manželovi

ve výši jedné poloviny dluhu. Odvolací soud postupoval ve zjevném rozporu s těmito zásadami, a proto bylo jeho rozhodnutí zrušeno.

Související judikatura: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5228/2015, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2021, sp. zn. 22 Cdo 753/2020.

Relevantní ustanovení: Ust. § 737 odst. 2 občanského zákoníku.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 2482/23

Datum rozhodnutí: 6. prosince 2023

Závěr: *Je-li ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle zákona č. 82/1998 Sb. důvodný základ uplatněného nároku (tj. existuje-li nemajetková újma způsobená při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem), avšak přiměřené zadostiučinění posléze není přiznáno v plně žalované výši, postupuje soud při rozhodování o náhradě nákladů podle § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž umožňuje přiznat i jen částečně úspěšnému žalobci plnou náhradu nákladů řízení, neboť rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu.*

Obsah: Spor před obecnými soudy byl veden o náhradu nemajetkové újmy za nesprávný úřední postup spočívající v nepřiměřeně dlouhém správním řízení ve věci odstranění stavby, resp. dodatečného povolení stavby (stavební úpravy komunikace). Jako přiměřené zadostiučinění stěžovatelé požadovali celkem 469 687,50 Kč. Žalobě bylo soudem prvního stupně vyhověno v rozsahu cca poloviny uplatněného nároku, odvolací soud náhradu zčásti redukoval o dílčí kritéria, z jiných důvodů ji však současně navýšil. O nákladech řízení bylo rozhodnuto tak, že byla přiznána náhrada nákladů řízení před soudem prvního stupně, nikoliv náhrada nákladů řízení před odvolacím soudem, jelikož jak žalobci (stěžovatelé), tak žalovaná byli v odvolacím řízení částečně úspěšní. V podané ústavní stížnosti stěžovatelé namítali, že nepřiznáním náhrady nákladů řízení v odvolacím řízení bylo dotčeno jejich právo na soudní ochranu. Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. V prvé řadě připomněl, že „spor“ o náhradu nákladů řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků řízení, avšak zpravidla nedosahuje intenzity způsobit porušení jejich základní práva a svobody. Rozhodování

o nákladech řízení je na druhou stranu integrální součástí řízení jako celku, takže i při něm je nezbytné dbát ústavně zaručených práv účastníků. Je-li ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle zákona č. 82/1998 Sb. důvodný základ uplatněného nároku (tj. existuje-li nemajetková újma způsobená při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem), avšak přiměřené zadostiučinění posléze není přiznáno v plně žalované výši, postupuje soud při rozhodování o náhradě nákladů podle § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž umožňuje přiznat i jen částečně úspěšnému žalobci plnou náhradu nákladů řízení, neboť rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu. Žalobce nelze sankcionovat nepřiznáním náhrady nákladů odvolacího řízení za to, že se odvolací soud neztotožnil s jeho názorem o konkrétní výši zadostiučinění, byl-li se základem svého nároku celkově úspěšný. Nepostupuje-li takto obecný soud, aniž by zároveň náležitě vysvětlil (s ohledem na konkrétní okolnosti věci), z jakého důvodu, porušuje tím právo jinak úspěšného žalobce na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Tyto argumenty se uplatní i v případech, kdy jde o tzv. bagatelní částky, neboť daný typ řízení přesahuje svým významem věc samotnou. Převládá proto kvalitativní hledisko nad kvantitativním. Při aplikaci uvedených východisek na konkrétní věc Ústavní soud konstatoval, že žalovaná se odvolala proti vyhovujícímu výroku rozsudku nalézacího soudu v celém rozsahu. Výslovně v odvolání zpochybňovala i základ nároku stěžovatelů, nikoli pouze jeho výši. V základu nároku (ohledně existence nesprávného úředního postupu) byla vedlejší účastnice neúspěšná, a to i v rámci odvolacího řízení, naopak stěžovatelé v něm byli úspěšní. Není potom v intencích judikatury Ústavního soudu rozhodující, zda odvolací soud na základě své úvahy výši přiznaného zadostiučinění zvýšil či snížil; tímto hlediskem poměřovat úspěch účastníků v odvolacím řízení nelze. Polemika vedlejší účastnice i stěžovatelů, z jakých důvodů a v jakých konkrétních aspektech – jde-li o samotnou výši přiznaného zadostiučinění – byla jejich odvolání úspěšná, je nevýznamná.

Související judikatura: Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1125/23, nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 170/99.

Relevantní ustanovení: Ust. § 142 odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Zpracoval: Jan Tryzna